

În vara anului 1912 Vladimir Trubețkoi se căsătorește cu Elena "Eli" Golîțin și, astfel, două dintre cele mai faimoase familii ale Rusiei țariste se înrudeau. Vladimir era fiul Prințului Serghei Trubețkoi, rectorul Universității din Moscova și un filosof important. Familia lui Eli își trase originile aristocratice până în Secolul XIV, cu înaintași celebri, printre care se număra, de pildă, un prinț în onoarea căruia Beethoven a compus trei cvartete pentru coarde. Tatăl Elenei era, la rândul său, o figură impunătoare, fiind primar al Moscovei, funcție pe care a câștigat-o de trei ori în alegeri. Se distingea, mai ales, ca un opozant din interior al regimului țarist, pe care îl dorea demantelat sub forma unui aranjament constituțional.

Vladimir și Eli au avut nouă copii împreună, dar căsătoria lor a fost departe de a fi fericită. Revoluția le-a spulberat familia, iar viețile lor au fost un calvar pus în scenă și executat de bolșevici. Vladimir avea să fie împușcat în 1937, iar Eli murea de tifos șase ani mai târziu, într-o închisoare din Moscova, nu înainte de a-și vedea trei dintre copii, Tatya, Varya și Grisha, arestați și trimiși în Gulag. Grisha s-a întors distrus din Siberia, după 10 ani, Tatya avea să moară din cauza condițiilor grele, în 1943, iar Varya a fost împușcată în același an în care a fost reținută. Inutil de menționat că toate acuzațiile la adresa membrilor familiei Trubețkoi au fost fabricate de sovietici fără niciun fel de bază reală.

Povestea lor nu reprezintă o excepție, ci tocmai regula care s-a aplicat aristocrației rusești. Istoria acestui masacru sistematic a fost scrisă de Douglas Smith într-o carte emoționantă, "Former People", care descrie tribulațiile a două mari familii, Șeremetev și Golîțin. Soarta lor a fost tipică pentru nobili ruși, decimați prin lagăre și pușcării, când nu au fost împușcați sumar cu un glonte în ceafă. Alții au scăpat, dar, chiar și așa, mizeria le-a fost o constantă în viața petrecută în comunism. Au fost decăzuți din drepturi, deposedați de averi și puși să facă muncile cele mai degradante (curățarea gunoierului de pe străzi, săparea mormintelor în cimitire, etc.), pentru a câștiga, nu neapărat o pâine, cât în special mirosul ei, după cum a sugerat Zinoviev.

Cartea e ca o împletire între o saga de familie și viețile sfinților. Destinele se întrepătrund și se frâng sub roțile implacabile ale istoriei, însă ceea ce rămâne impregnat în memorie este rezistența morală ieșită din comun a acestor oameni. Oricâte lovituri ar fi primit, cumva (autorul nu spune cum), au reușit să își păstreze demnitatea, omenia și să înfrângă spiritul veacului. În timpul războiului, de pildă, Eli Trubețkoi, abia dacă reușea să își ducă zilele, într-un sat de la marginea Moscovei. Deoarece nu obținuse dreptul de a munci, cerșea pe la oameni când nu mai avea ce să-i dea de mâncare micuțului George. Într-o zi, a dat peste o refugiată din calea războiului, pe care a luat-o sub îngrijirea ei. Când a descoperit că este adăpostită de soția unui dușman al poporului, femeia a început un șantaj în schimbul hranei, care s-a terminat cu un denunț la NKVD, cu arestul fostei prințese și, în cele din urmă, cu moartea ei în pușcărie. Douglas Smith recrează cu talent episodul și aproape că poți vedea momentul în care agenții bolșevicilor o smulg pe Eli de lângă fiul său. “She barely had time to tell an old neighbor woman what was happening and ask her to go find her daughter Irina, then in a tuberculosis sanatorium, and ask her come fetch little Georgy (...) Little Georgy was also sick with typhus at the time (their rooms were overrun with lice), but he managed to survive”.

Alexandr Soljenițan a fost unul dintre cei care au depus mărturie despre boieria sufletului, practică de nobilimea rusă în lagăre și în afara lor. “Because of their upbringing, their traditions, they were too proud to show depression or fear, to whine and complain about their fate even to friends. It was a sign of good matters to take everything with a smile, even while being marched out to be shot”. Un astfel de episod s-a petrecut cu un nepot al primarului Golîțin, George Osorgin, care, aflat în lagăr, i-a ascuns soției faptul că, după plecarea ei, va fi împușcat, pentru vina de a-i acorda ultima împărtășanie unui deținut. S-a comportat exemplar, iar chipul i-a radiat de fericire în cele trei zile petrecute alături de soția sa...

Episoadele de acest fel abundă în carte și Douglas Smith le face dreptate de cele mai multe ori. Însă, pe de altă parte, nu pot să nu remarci o evidentă concesie făcută mainstream-ului istoriografic occidental. Ideea care transpare printre rânduri este că revoluțiile au avut excesele lor, dar au fost întrucâtva justificate de despotismul țarist și pauperizarea țăranilor. În acest sens, este citat bătrânul primar Golîțin, cel care se simțea responsabil de catastrofa abătută asupra Rusiei: “We, the people of the present century, are paying for the sins of our forefathers, and particularly for the institution of serfdom, with all its horrors and perversions... Who is to blame that the Russian people, the peasant and the proletarian, proved to be barbarians? Who, if not all of us?”. Mărturisirea nu ar fi fost lipsită de valoare, dacă revoluția ar fi fost vreo jacquerie, însă, din nefericire, tocmai nobilii occidentalizați au dat startul dezastrului. Monarhistul ortodox Vladimir Trubețkoi, pe de altă parte, vedea drept cauză a infernului lepădarea rușilor de credință “Poporul s-a lepădat de cruce și a jurat credință prințului întunericului”. De altfel, cartea suferă considerabil în ceea ce privește descrierea legăturii dintre Biserică și aristocrație. Ici și colo, autorul lasă mici indicii, dar, per total, nu capeți nicicum impresia că Ortodoxia ar fi jucat vreun rol în rezistența oamenilor.

În același context, la fel de nepotrivită rămâne și explicația adeziunii generalului Brusilov la cauza comuniștilor, “the Russian people had sided with the Reds and as a patriot he had to respect their wishes” sau comentariul privind regimul lui Stalin: “the achievements of Stalin’s revolution cannot be denied. In a few years the Soviet Union transformed itself into one of the world’s industrial powers”. În fine, apogeul acestor innuendouri apare în epilogul cărții, când Douglas Smith, istoric universitar, dar și fost analist pe Rusia al Europei Libere și fost angajat în Rusia al Departamentului de Stat (înțelegeți ce vreți de aici), descrie întâlnirea sa cu Nikolai Trubețkoi, nepotul martirului, pe care îl prezintă cu multă căldură. “Nikolai knows that in Putin’s Russia whatever he builds and whatever he manages to amass, be it his business, houses, cars, or money, it can be taken from him as soon as someone with enough power and the right political connections decides he wants it. And he also knows, like every Russian, that should this happen, he is helpless to stop it”. Nu e de mirare dacă, la sfârșitul cărții, un cititor inocent ajunge să confunde Rusia lui Putin cu Uniunea Sovietică...